

**ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
«БЕЙТ-ХАНА»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з навчально-методичної роботи
ПУ ЗВО МГПІ «Бейт-Хана»

Марина МУХІНА

03.03.2025 року

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ З ПСИХОЛОГІЇ (загальної, раннього
віку, дитячої, педагогічної)**

здобувачів вищої освіти спеціальність 012 Дошкільна освіта
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпро-2025

Програма підсумкової атестації для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Розробники програми:

Товкач І. Є., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології

Програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології протокол № 6 03.03. 2025р.

Завідувач кафедри проф. В. Сапозжников.

Пояснювальна записка

Атестація здобувачів вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти проходить у вигляді комплексного атестаційного екзамену «Психологія (загальна, раннього дитинства, дитяча, педагогічна) з окремими дисциплінами «Психологія загальна», «Психологія раннього дитинства», «Психологія дитяча з практикумом», «Психологія педагогічна».

Програму комплексного атестаційного екзамену «Психологія (загальна, раннього дитинства, дитяча, педагогічна) укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та з урахуванням професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».

Метою підсумкової атестації є встановлення рівня відповідності досягнутих здобувачами вищої освіти програмних результатів навчання, набуття загальних й фахових компетенцій, вміння поєднувати психологічну теорію з педагогічною практикою. До Програми включені всі ПРН, у зв'язку з тим, що їх досягнення потребує психологічної підготовки.

Формою проведення комплексного атестаційного іспиту може бути тестування з відкритими відповідями або усна форма з вирішенням практичних завдань професійної спрямованості.

Форма проведення обирається з урахуванням особливостей організації освітнього процесу (офлайн/онлайн).

Компетентності та програмні результати навчання випускника першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 012 Дошкільна освіта

Програмні компетентності	
Інтегральна компетенція	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетенції	КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії. КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

	КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.
Спеціальні (фахові компетенції)	КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації. КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага). КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку. КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі). КС-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими. КС-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки. КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку. КС-10. Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням. КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку та підтримки видів діяльності ініційованої дитиною. КС-15. Здатність до забезпечення індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей та потреб. КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу. КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками. КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами. КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.
Програмні результати навчання	
ПР-01.	Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.
ПР-02.	Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03.	Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.
ПР-04.	Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.
ПР-07.	Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей та потреб дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.
ПР-08.	Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.
ПР-09.	Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній простір закладу дошкільної освіти.
ПР-10.	Знати принципи функціонування системи раннього втручання, розуміти можливості опори на неї у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, дотримуючись професійно-етичних вимог до діяльності фахівців з раннього втручання.
ПР-11.	Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.
ПР-12.	Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.
ПР-13.	Здійснювати та інтерпретувати результати моніторингу якості освітньої діяльності для адаптації та коригування освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.
ПР-14.	Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.
ПР-15.	Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.
ПР-18.	Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.
ПР-19.	Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.
ПР-20.	Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.
ПР-21.	Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.
ПР-22.	Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Комплексний атестаційний іспит включає питання загальної психології. Психології раннього дитинства, дитячої психології та психології педагогічної.

Державна екзаменаційна комісія забезпечує дотримання правил і процедури комплексного кваліфікаційного екзамену шляхом:

- уніфікації умов проведення, засобів оцінювання, методик оброблення результатів опитування та форм їхнього подання;
- інформаційно-консультаційної та психологічної підготовки студента до екзамену;
- застосування критеріїв об'єктивного оцінювання.

Атестація здобувачів освіти може здійснюється з використанням дистанційних технологій навчання і складатиметься з двох частин: комп'ютерного тестування і розв'язання практико-методичного завдання. Тестування нараховуватиме 25 теоретичних питань, що передбачають одну правильну відповідь із запропонованих (0 - 60 балів). Практико-методичне завдання охоплюватиме дві складові: виконання практичного завдання (0 - 20 балів) і його методичне обґрунтування (0 - 20 балів).

За необхідності уточнити надану студентом відповідь, члени екзаменаційної комісії можуть призначати зустріч із ним у синхронному режимі (форматі відеоконференції).

Критерії оцінювання

За шкалою ECTS	За 100 б. шкалою	На національній шкалою
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

5 (відмінно)

У ході відповіді студент (ка) продемонстрував (ла):

- розуміння основних положень психології (загальної, раннього дитинства, дитячої, педагогічної);
- знання вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку в процесі виконання побутових справ і щоденного спілкування (становлення мовлення, потреби спілкування з дорослими й однолітками, емпатії та ціннісних орієнтацій), діагностичних методик;

- знання пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку (уваги і відчуттів, мислення, пам'яті тощо), особливостей уяви, розвитку творчих здібностей;
- знання особливостей психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, вміння здійснювати індивідуальний підхід до адаптації методик до показників розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- вміння аналізувати та пояснювати особливості психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, здатність до вирішення життєвих ситуацій;
- знання нормативної бази дошкільної освіти;
- у ході відповіді демонструє культуру мовлення, здатність до критичного мислення, креативності, відстоювати власну думку з проблеми, зазначеної на іспиті.

4 (добре)

У ході відповіді студент (ка) продемонстрував (ла):

- розуміння основних положень психології (загальної, раннього дитинства, дитячої, педагогічної);
- знання вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, діагностичних методик;
- знання особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, демонструє невпевненість в здійсненні індивідуального підходу до адаптації методик до показників психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- вміння аналізувати та пояснювати особливості психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, здатність до вирішення життєвих ситуацій;
- усвідомлює необхідність раннього втручання в психічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами, знає функціональні обов'язки членів команди раннього втручання;
- знання нормативної бази дошкільної освіти;
- У ході відповіді демонструє культуру мовлення, здатність до критичного мислення.

3 (задовільно)

У ході відповіді студент (ка) продемонстрував (ла):

- поверхове розуміння основних положень психології (загальної, раннього дитинства, дитячої, педагогічної);
- прогалини в знаннях щодо вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, діагностичних методик;
- прогалини в знаннях особливостей психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поверхове розуміння сутності та

здатності адаптації методик до показників розвитку дітей з особливими освітніми потребами;

- слабе вміння аналізувати та пояснювати особливості психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, здатність до вирішення життєвих ситуацій;
- усвідомлює необхідність раннього втручання в психічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами, але не знає функціональних обов'язків членів команди раннього втручання;
- знання нормативної бази дошкільної освіти;
- у ході відповіді демонструє непослідовність викладу та невпевненість у своїх силах.

2 (незадовільно)

У ході відповіді студент (ка) продемонстрував (ла):

- слабе розуміння основних положень основних положень психології (загальної, раннього дитинства, дитячої, педагогічної);
- прогалини в знання щодо вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, діагностичних методик;
- поверхові знання щодо вікових та індивідуальних особливостей психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, діагностичних методик;
- поверхові уявлення щодо особливостей психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поверхове розуміння сутності та здатності адаптації методик до показників розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- не вміння аналізувати та пояснювати особливості психічного розвитку та пізнавальної сфери дітей раннього та дошкільного віку, здатність до вирішення життєвих ситуацій;
- усвідомлює необхідність раннього втручання в психічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами, але не знає складу і функціональних обов'язків членів команди раннього втручання;
- поверхове знання нормативної бази дошкільної освіти;
- відповідь не логічна, не впевнена, культура мовлення невисока.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ЗАГАЛЬНА»

Тема 1. Предмет, основні поняття та завдання психології.

Предмет, основні поняття, завдання та методи загальної психології.

Становлення психології як науки, етапи розвитку психології. Уявлення античних та середньовікових філософів про душу та свідомість. Біхевіоризм як наука про поведінку. Становлення та розвиток вітчизняної психології.

Особливості психології як науки. Психіка як властивість високоорганізованої живої матерії. Методологічні принципи психології: принцип детермінізму, єдності свідомості і діяльності, розвитку, об'єктивності, системного підходу та їх втілення в методах психології. Структура сучасної психології. Основні принципи та завдання психології. Основні галузі психології. Психологія в структурі сучасних наук.

Тема 2. Методологічні принципи та методи вивчення психіки

Методологія сучасної психології. Характеристика основних та допоміжних методів психології: спостереження і експеримент, опитування (анкетування і інтерв'ю), тестування, вивчення продуктів діяльності.

Застосування психологічних знань в практичній діяльності. Принципи та етапи психологічного дослідження.

Тема 3. Психіка та свідомість.

Поняття про психіку та її еволюцію. Природа та механізми психічних явищ. Біологічна природа психіки. Подразливість, чуттєвість.

Розвиток психіки тварин. Інстинктивна поведінка тварин. Стадія інтелектуальної поведінки тварин.

Мозок та психіка. Взаємозв'язок розвитку мозку та свідомості людини. Сучасні уявлення про етапи розвитку психіки. Порівняння психіки тварин та людини. Розвиток психіки та свідомості людини. Роль праці в формуванні та розвитку свідомості людини. Культурно-історична концепція розвитку психіки людини за Л. С. Виготським. Фізіологічні основи психіки людини.

Структура свідомості. Поняття про самосвідомість. Взаємодія свідомості та підсвідомості. Поняття про поведінку людини. Несвідомі психічні процеси. Загальна характеристика та класифікація несвідомих психічних процесів. Несвідомі механізми свідомих дій.

Тема 4. Відчуття.

Загальна характеристика відчуттів як почуттєвого пізнання. Основні підходи до дослідження відчуттів в психології. Основні компоненти процесу відчуття. Основні властивості відчуттів. Класифікація відчуттів. Психофізичні та психофізіологічні закономірності відчуттів. Поняття "порогів чутливості". Основний психофізичний закон Вебера-Фехнера. Адаптація. Сенсibilізація. Синестезія. Явище послідовного образу.

Тема 5. Сприймання.

Загальна характеристика сприймання як почуттєвої форми пізнання. Основні теорії сприймання в психології. Основні властивості сприймання.

Сприймання як перцептивна діяльність. Види сприймання. Порівняльна характеристика відчуттів та сприймання. Ілюзії.

Література[3;5]

Тема 6. Увага.

Проблема уваги в сучасній психології. Основні теорії уваги. Загальна характеристика уваги. Види уваги. Структура уваги. Властивості уваги. Розгубленість, її типи.

Тема 7. Уява.

Уява як форма раціонального пізнання. Функції уяви. Психологічні механізми уяви. Характеристика видів уяви. Мрія як особливий вид уяви.

Тема 8. Пам'ять.

Загальна характеристика пам'яті та її роль у життєдіяльності та пізнавальній сфері. Теорії пам'яті. Основні якості пам'яті. Основні рівні вивчення механізмів пам'яті. Класифікація видів пам'яті. Довільна та мимовільна пам'ять. Довготривала, короткотривала і сенсорна пам'ять. Загальна характеристика процесів пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті, типи пам'яті. Сучасні теорії пам'яті. Феномени та ефекти пам'яті.

Тема 9. Мислення.

Структура мислення. Загальна характеристика розумових операцій у сучасній психології. Логічні форми мислення. Основні етапи розумового процесу. Типи мислення та їх характеристика. Процес розвитку мислення в онтогенезі. Індивідуальні особливості розуму. Сучасні теорії мислення. Порівняльний аналіз мислення та уяви як форм раціонального пізнання.

Тема 10. Мова і мовлення.

Загальна характеристика мовлення. Роль мовлення в життєдіяльності й пізнавальній сфері людини. Функції мовлення. Зв'язок мовлення з іншими пізнавальними процесами. Види мовлення, їх характеристика. Усне та письмове мовлення. Монологічне та діалогічне мовлення. Індивідуальні характеристики мовлення.

Тема 11. Емоційно-вольова сфера особистості. Поняття про емоції та почуття, фізіологічні основи. Вираження емоцій та почуттів. Види емоцій та почуттів, вищі почуття. Форми переживання емоційних станів людиною. Поняття про волю як психологічну категорію, її функції. Аналіз вольових дій. Психологічна структура вольового акту. Вольові якості особистості.

Тема 12. Психологія особистості.

Взаємозв'язок соціального та біологічного в особистості. Історія досліджень особистості.

Біогенетичний, соціогенетичний і психогенетичний підходи до розвитку особистості. Формування та розвиток особистості в вітчизняних теоріях.

Соціалізація та індивідуалізація як форми розвитку особистості. Первинна та вторинна соціалізація.

Поняття про психологічну структуру особистості. Стійкість особистісних рис. Саморозвиток та самореалізація особистості. Соціалізація як необхідний етап розвитку особистості. Образ «Я» — центральний компонент самосвідомості, його вияви.

Тема 13. Психологічна теорія діяльності.

Поняття діяльності. Специфіка людської діяльності та її атрибути. Діяльність та розвиток людини. Основні принципи психологічної теорії діяльності.

Загальна психологічна характеристика діяльності. Види людської діяльності: спілкування, гра, навчання, праця та їх загальна характеристика.

Структура діяльності. Основні поняття психологічної теорії діяльності. Умови діяльності. Поняття про дії, рухи, операції та психофізіологічні функції. Навички та свідомість.

Тема 14. Темперамент.

Темперамент як якість особистості. Фізіологічна основа темпераменту. Вивчення видів темпераменту в історії психології. Темперамент та основні властивості нервової системи людини. Психологічна характеристика темпераменту, прояв його основних властивостей стосовно до пізнавальних процесів та предметної діяльності людини. Типології темпераменту.

Темперамент та індивідуальний стиль діяльності. Загальне та відмінне в темпераменті та індивідуальному стилі діяльності.

Зв'язок темпераменту з основними властивостями особистості. Темперамент і вчинки. Темперамент і властивості людини. Темперамент і характер.

Тема 15. Характер.

Загальне уявлення про характер. Особливості характеру як психічного феномену. Теоретичні та експериментальні підходи до дослідження характеру. Структура характеру. Закономірності формування характеру. Риси характеру та інші риси особистості. Класифікація рис характеру. Місце характеру в загальній структурі особистості. Характер і захисні механізми. Характер і мотивація поведінки.

Тема 16. Здібності.

Загальне уявлення про здібності. Структура здібностей. Природа людських здібностей.

Характеристика загальних та спеціальних здібностей. Основні етапи розвитку здібностей. Здібності, задатки та генотип. Рівні розвитку здібностей.

Теорії здібностей. Умови розвитку здібностей. Взаємозв'язок та взаємокомпенсація різних здібностей. Умови макросередовища і розвитку

здібностей. Роль особливостей виховання в розвитку здібностей. Роль гри у формуванні здібностей.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ РАННЬОГО ДИТИНСТВА»

Тема 1. Предмет і основні поняття психології раннього дитинства

Психологія раннього дитинства як наука про особливості психічного розвитку дитини. Зв'язок психології раннього дитинства з іншими науками. Предмет і структура дитячої психології як науки. Поняття, що характеризують онтогенез людини: дозрівання, розвиток, формування, становлення, навчання, виховання. Завдання та значення психології раннього дитинства у практичній діяльності вихователя ЗДО. Методи психології раннього дитинства. Передумови, умови і рушійні сили психічного розвитку дитини раннього віку.

Тема 2. Закономірності психічного розвитку у дитинстві

Особливості психічного розвитку в дитинстві. Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку. Основні концепції психічного розвитку дитини. Психічний розвиток як засвоєння суспільно-історичного досвіду. Виховання і навчання як спеціально організовані способи передачі суспільного досвіду. Спадкові особливості і природжені властивості організму як передумови психічного розвитку. Вплив соціальних умов життя на психічний розвиток дитини раннього віку. Основні закономірності психічного розвитку дитини.

Тема 3. Вікова періодизація психічного розвитку дитини

Проблема вікової періодизації. Загальна характеристика віку дитини. Виникнення вікових криз. Періоди психічного розвитку. Ідеї акселерації та ампліфікації психічного розвитку дитини.

Тема 4. Теорії психологічного розвитку у ранньому віці

Жан Піаже: когнітивний розвиток. Ерік Еріксон: психосоціальний розвиток. Джон Боулбі: теорія прихильності.

Тема 5. Психічний розвиток дитини у фазі новонародженості

Внутрішньоутробний розвиток. Роль спілкування з дорослими у перинатальному періоді (від 28 тижня вагітності жінки до пологів і перші 7 днів життя новонародженого). Анатомо-фізіологічні особливості новонароджених. Безумовні рефлекси та їх значення у розвитку дитини. Особливості розвитку органів чуття. Когнітивна сфера новонародженого. Розвиток емоційної сфери. Криза новонародженості. Своєрідність ситуації розвитку, новоутворення періоду.

Тема 6. Особливості психічного розвитку немовляти

Соціальна ситуація розвитку в немовлячому віці.

Роль спілкування з дорослими у психічному розвитку немовляти. Розвиток емоційних контактів. Комплекс пожвавлення: передумови, складові і етапи формування. Характеристика спілкування як провідної діяльності немовляти. Становлення передумов спілкування з однолітками.

Розвиток рухів і дій та їх роль у психічному розвитку немовляти. Загальна характеристика рухів і дій на першому році життя. Оволодіння повзанням та іншими рухами. Розвиток хватання, маніпулювання.

Розвиток мовлення в немовлячому віці. Довербальний етап розвитку мовлення. Передумови засвоєння мовлення та їх формування в немовлячому віці.

Розвиток когнітивної сфери немовляти. Особливості уваги. Розвиток відчуттів і сприймань. Розвиток пам'яті.

Передумови формування особистості. Розвиток самосвідомості в немовлячому віці. Криза першого року життя та її новоутворення.

Тема 7. Характеристика психічного розвитку дітей раннього віку

Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві.

Оволодіння ходьбою та іншими основними рухами. Їх роль у психічному розвитку дитини.

Розвиток предметної діяльності. Перехід від маніпулювання до предметних дій. Співвідносні та орудійні дії, їх характеристика та етапи формування. Характеристика предметної діяльності як провідної в ранньому дитинстві.

Зародження нових видів діяльності в ранньому віці. Формування психологічних передумов ігрової діяльності. Виникнення зображувальної діяльності. Розвиток спілкування з дорослими й однолітками.

Розвиток мовлення в ранньому віці. Ранній вік – сензитивний період розвитку мовлення. Розуміння мовлення дорослих. Формування власного активного мовлення дитини.

Новоутворення в пізнавальній сфері. Розвиток сприймання і утворення уявлень про властивості предметів. Розвиток мислення. Розвиток пам'яті. Особливості уваги. Зародження уяви.

Передумови формування особистості. Розвиток поведінки дитини в ранньому дитинстві. Розвиток самосвідомості. Особливості перших уявлень про себе. Ім'я та його значення в ранньому дитинстві. Криза трьох років та її основні феномени

Тема 8. Професійна допомога та підтримка дітей раннього віку. Важливість батьківської підтримки та взаємодії у ранньому віці

Роль психологів та педагогів у ранньому віці. Профілактика та корекція психологічних проблем у ранньому віці. Емоційні та поведінкові проблеми. Роль батьків у емоційному та соціальному розвитку. Розробка структури та режиму дня. Підтримка та стимуляція пізнавального розвитку. Формування позитивного образу самого себе

Тема 9. Особливості психодіагностики дітей раннього віку. Методи психодіагностики дітей раннього віку. Види психодіагностики дітей раннього віку.

Методи психодіагностики дітей раннього віку: діагностика психічного розвитку дітей раннього віку (0-3 роки) (оцінка рівня розвитку пізнавальної, мовленнєвої, емоційно-вольової, особистісної сфери).

Діагностика нервово-психічного розвитку дітей раннього віку (0-3 роки): виявлення можливих відхилень у функціонуванні нервової системи дитини.

Діагностика психомоторних здібностей, психомоторного та психосенсомоторного розвитку дітей раннього віку (0-3 роки) (оцінка рівня розвитку рухів, координації, дрібної моторики).

Психодіагностика мовленнєвого розвитку дітей раннього віку (0-3 роки) (визначення рівня розуміння, активного мовлення, звуковимови).

Психодіагностика емоційно-соціального розвитку дітей раннього віку (0-3 роки): оцінка емоційної сфери дитини, її вміння спілкуватися з іншими людьми, формувати стосунки.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА З ПРАКТИКУМОМ»

Тема 1. Предмет, основні поняття, завдання та методи дитячої психології.

Дитяча психологія як розділ вікової психології. Предмет дитячої психології. Поняття, що характеризують онтогенез людини: дозрівання, розвиток, формування, становлення, навчання, виховання. Значення дитячої психології на сучасному етапі її розвитку (для теорії і практики навчання й виховання дітей дошкільного віку). Завдання дитячої психології. Становлення і розвиток дитячої психології.

Методологічні основи психологічного дослідження та їх реалізація у дитячій психології. Принципи вивчення психіки дитини. Класифікація методів дитячої психології. Спостереження як метод дитячої психології. Експеримент у дитячій психології. Методи бесіди та вивчення продуктів діяльності дітей. Вивчення психічних особливостей дитини педагогом.

Генетичний принцип і стратегії вивчення розвитку психіки в онтогенезі. Методи організації дослідження у дитячій психології. Основні вимоги до організації та професійного проведення дослідження. Методи і методика збору фактичного матеріалу. Особливості використання методів дослідження у дитячій психології. Метод спостереження, його види, роль щоденникових спостережень. Метод соціометричних досліджень. Методи психологічної діагностики психічного розвитку і поведінки дитини.

Тема 2. Закономірності психічного розвитку і становлення особистості дитини

Психічний розвиток, його відмінності від інших видів змін. Характерні ознаки психічного розвитку.

Особливості психічного розвитку в дитинстві. Психічний розвиток новонародженої дитини. Психічний розвиток дитини першого року життя. Психічний розвиток дитини раннього віку. Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років. Зміст та умови психічного розвитку. Проблема спадковості і середовища в розвитку дитини (концепції психічного розвитку). Закони і закономірності психічного розвитку і становлення особистості. Порушення психічного розвитку. Дитина як суб'єкт діяльності. Діяльність як умова, засіб та чинник психічного розвитку. Поняття «провідного виду діяльності» та його роль у психічному розвитку. Новоутворення віку. Сензитивні періоди розвитку. Психічний розвиток і спілкування. Психічний розвиток і навчання. Зони розвитку (Г.Костюк).

Тема 3. Вікова періодизація психічного розвитку дітей

Періодизація як характеристика умовного віку.

Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини. Поняття віку та характеристика його у психології. Проблема вікової періодизації психічного та особистісного розвитку дитини. Вікова періодизація психічного розвитку дитини від народження до початку навчання у школі. Концепція Ж. Критерії віку (соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, новоутворення, криза). Соціальний розвиток особистості в онтогенезі (концепція періодизації А.Петровського). Вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Тема 4. Основні закономірності психічного розвитку у дитинстві

Особливості психічного розвитку в дитинстві. Психічний розвиток новонародженої дитини. Психічний розвиток дитини першого року життя. Психічний розвиток дитини раннього віку розвиток дитини від 3 до 7 років

Тема 5. Особливості розвитку спілкування дорослого і дитини у дошкільному віці. Спілкування та спільна діяльність дошкільника з ровесниками

Спілкування як найважливіший фактор психічного розвитку дошкільника. Онтогенез спілкування як найважливіший фактор психічного розвитку дошкільника. Форми спілкування дорослого і дитини в дошкільному віці. Модель

оптимального спілкування педагога з дитиною. Роль експресивних засобів у спілкуванні дитини й дорослого. Модель оптимального спілкування педагога з дитиною. Роль експресивних засобів у спілкуванні дитини й дорослого.

Особливості спілкування і спільної діяльності дошкільника з ровесниками та їх роль у його психічному розвитку. Порівняння спілкування

дитини з дорослим та з ровесником. Вплив спілкування з ровесником на психічний розвиток дошкільника. Розвиток спілкування і спільної діяльності з ровесниками у дошкільному віці. Емоційно-практична форма спілкування немовлят. Ситуативно-ділова форма спілкування дошкільників. Позаситуативно – ділова форма спілкування дошкільників. Вплив групи дошкільного закладу на психічний і особистісний розвиток дитини

Тема 6. Психологічні особливості ігрової діяльності в дошкільному віці

Розвиток гри у дитини до 3-х років. Особливості сюжетно-рольової гри дошкільника. Природа сюжетно-рольової гри дошкільника. Поняття про сюжет та зміст сюжетно-рольової гри. Роль та ігрові дії дошкільника як центральний компонент сюжетно-рольової гри. Значення ігрових предметів для забезпечення уявної ситуації у грі. Взаємовідносини дошкільників у грі. Класифікація дитячих ігор. Характеристика творчих ігор дошкільника. Характеристика ігор з правилами.

Сюжетно-рольова гра у дошкільному віці: рівні розвитку сюжетно-рольової гри у дошкільника; формування передумов рольової гри ; прийоми активізації сюжетно-рольової гри; організація сюжетно-рольової гри, іграшки.

Тема 7. Психологічні особливості побутової діяльності та праці в дошкільному віці. Характеристика образотворчої діяльності дошкільників.

Особливості побутової діяльності у дитини немовлячого віку. Характеристика побутової діяльності дитини раннього віку. Побутова діяльність у дошкільному віці.

Особливості дитячої праці: елементи трудової діяльності в ранньому дитинстві, значення трудової діяльності дошкільника та розвиток її структури; трудова діяльність дошкільника як передумова професійного самовизначення; взаємозв'язок трудової діяльності та гри дошкільника; розвиток компонентів структури трудової діяльності дошкільника; оволодіння дошкільником новими видами і формами праці; розвиток співпраці дошкільника з однолітками

Психологічні особливості образотворчої та конструктивної діяльності дитини в дошкільному віці: зародження образотворчої діяльності у дитини до 3-х років; розвиток образотворчої діяльності дошкільника; особливості малюнка дошкільника; зв'язок малювання із грою та мовленням дитини; розвиток конструктивної діяльності в дошкільному віці.

Тема 8. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дошкільника

Початковий етап у сенсорно-перцептивному розвитку дитини. Особливості сенсорно-перцептивного розвитку дитини раннього віку. Сенсорно-перцептивний розвиток дитини від 3 до 7 р. Формування сенсорних еталонів у процесі орієнтувальних дій. Розвиток спостереження – цілеспрямованого сприймання. Розвиток різних видів сприймання дитини від народження до 7 років

Тема 9. Розвиток уваги та уяви дитини від народження до 7 років

Види уваги у дошкільному дитинстві. Особливості уваги дитини немовлячого віку. Розвиток уваги у ранньому дитинстві. Досягнення у розвитку уваги в дошкільному віці (3–6 р.). Психолого-педагогічні умови розвитку уваги дошкільника

Зародження уяви в ранньому дитинстві. Особливості розвитку уяви у дошкільному віці. Уява в молодшому та середньому дошкільному віці. Уява старшого дошкільника. Психолого-педагогічні умови розвитку уяви дошкільника

Тема 10. Розвиток пам'яті дитини від народження до 7 років

Початковий етап у розвитку пам'яті. Розвиток пам'яті в ранньому дитинстві. Види пам'яті у дошкільному віці. Виникнення елементів довільності пам'яті. Психолого-педагогічні умови розвитку пам'яті

Тема 11. Особливості мислення дитини від народження до 7 років.

Розвиток мислення у немовлячому віці. Характеристика мислення дитини раннього віку. Основні лінії у розвитку мислення дошкільника. Розвиток міркувань дошкільника. Особливості міркувань дошкільника, пов'язаних із поясненням явищ. Розвиток планування діяльності та операцій мислення. Психолого-педагогічні умови розвитку мислення.

Тема 12. Розвиток мовлення дитини від народження до 7 років

Розвиток мовлення в немовлячому віці. Розвиток пасивного мовлення. Поява активного мовлення. Особливості мовлення дитини раннього віку. Засвоєння нових форм та функцій мовлення. Перехід від засвоєння лексики до засвоєння граматики. Характеристика мовлення дитини дошкільного віку. Засвоєння всіх сторін мови та функцій мовлення. Розвиток зв'язного мовлення дошкільника

Тема 13. Розвиток емоцій, почуттів та вольової сфери дошкільників

Вікові особливості розвитку емоційної сфери дошкільника (відокремлення суб'єктивного ставлення від об'єкту переживання, залежність емоцій від зовнішніх умов, яскравість вияву, злитність почуттів тощо). Розвиток вищих почуттів дітей. Зміст інтелектуальних, моральних та естетичних почуттів. Умови розвитку емоцій та почуттів.

Взаємодія почуттів, мотивів поведінки, дій і вчинків дітей. Ситуативність поведінки. Виникнення елементів довільності поведінки. Планування діяльності у знайомій ситуації. Формування вольових зусиль у грі та під час виконання завдань дорослого. Залежність вольових проявів від реальних обставин життя. Дії за зразком. Показники розвитку вольової поведінки.

Тема 14. Становлення самосвідомості дитини дошкільного віку

Розвиток передумов самосвідомості у немовлячому віці. Розвиток самосвідомості в ранньому дитинстві. Розвиток самооцінки у дитини від трьох до семи років. Розвиток самосвідомості старшого дошкільника. Психолого-педагогічні умови розвитку самосвідомості дитини.

Тема 15. Етичний розвиток у дошкільному віці

Передумови етичного розвитку у немовлячому віці. Етичний розвиток у ранньому дитинстві. Розвиток моральної свідомості дитини 3–7 років. Перехід від зовні зумовленої моральної поведінки до свідомої. Психолого-педагогічні умови формування етичної свідомості та поведінки дошкільника. Недоліки етичного розвитку дошкільників

Тема 16. Розвиток здібностей у дошкільному дитинстві

Становлення передумов розвитку здібностей у дітей раннього віку. Розвиток здібностей дошкільника. Психологічні особливості ранньої обдарованості

Тема 17. Темперамент у дошкільному дитинстві

Психофізіологічні особливості темпераменту дітей від народження до 7 років. Особливості поведінки дітей з різними типами темпераменту. Індивідуальний підхід у вихованні дітей різних типів темпераменту

Тема 18. Психологічна готовність до навчання у школі. Методика діагностики психологічної готовності дитини до навчання в школі

Характеристика психофізичного розвитку дітей сьомого року життя. Соціальна ситуація розвитку. Зміна вимог до дитини як суб'єкта різних видів предметно-практичної діяльності та спілкування. Збагачення індивідуального і суспільного досвіду дитини як умова формування шкільної зрілості. Особливості розвитку пізнавальної, вольової та емоційної сфер дитини шести років. Зміст психологічної готовності до навчання у школі. Компоненти готовності до шкільного навчання (соціально-психологічна, особистісна, інтелектуальна та вольова готовність).

Підходи до визначення готовності дитини до навчання в школі. Характеристика методів діагностики готовності дитини до навчання в школі. Експрес-діагностика готовності дитини до навчання в школі (принцип побудови методики, організація тестування). Визначення рівня розумової й пізнавальної активності дитини. Рівні розумового розвитку й пізнавальної активності дитини.

**ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНА»**

Тема 1. Педагогічна психологія як наука. Предмет, ключові поняття, завдання та сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні проблеми у педагогічній психології. Структура педагогічної психології. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Єдність педагогічної та вікової психології. Основні історичні етапи становлення педагогічної психології як науки. Принципи і методи дослідження у педагогічній психології. Понятійно-категоріальний апарат педагогічної психології.

Тема 2. Методи дослідження у педагогічній психології. Методи дослідження у педагогічній психології і специфіка їх застосування при роботі з дітьми дошкільного віку. Особливості діагностики психічного розвитку дитини. Основні вимоги до процедури діагностики дитини. Методи діагностики сенсорно-перцептивного розвитку дітей дошкільного віку. Методи діагностики основних показників самосвідомості дітей дошкільного 8 віку. Методи збору опосередкованої інформації про особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку. Етичні засади організації психолого-педагогічних досліджень.

Тема 3. Психологія учіння та учбової діяльності. Психологічна характеристика поняття «научіння». Співвідношення понять «навчання», «учіння» й «научіння». Види та рівні научіння дошкільників. Психологічні механізми процесів учіння і научіння та чинники, що впливають на їх ефективність у дошкільному віці. Учіння як пізнавальна діяльність, його структура. Психологічні особливості процесу засвоєння знань, умінь і навичок дітей дошкільного віку

Тема 4. Психологічні особливості учбової діяльності дошкільників. Особливості учбової діяльності дошкільників. Психологічні особливості розвивальних та навчальних впливів педагога на дітей у дошкільні роки. Психологічні аспекти індивідуалізації та диференціації педагогічної взаємодії з дитиною.

Тема 5. Психологічні аспекти навчання дошкільників і формування психологічної готовності до школи. Психологічні особливості навчання дошкільників. Наступність у системі «дошкільна освіта – початкова шкільна освіта». Структура психологічної готовності дошкільника.

Тема 6. Психологія виховання. Виховання як складова освітнього процесу. Базові психологічні підходи до організації виховання: технологічний, гуманістичний і діяльнісний. Вікові аспекти виховання дошкільників. Основні психологічні механізми впливу у вихованні дошкільників. Психологічні засади морального виховання. Гендерні аспекти виховання.

Тема 7. Психологія особистості педагога закладу дошкільної освіти. Психологічна характеристика особистості вихователя дошкільного

навчального закладу. Педагогічні здібності вихователя. Психологічні вимоги до особистісних і професійних якостей вихователя. Спрямованість особистості вихователя та мотивація до педагогічної діяльності. Індивідуальні стилі педагогічної діяльності.

Тема 8. Психологічна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти. Поняття психологічної та педагогічної культури вихователя. Психологічна грамотність і психологічна компетентність. Шляхи вдосконалення психологічної культури вихователя дошкільного закладу. Організація психологічної самоосвіти вихователя. Саморегуляція психічних процесів вихователя. Аутотренінг у роботі вихователя та його особливості. Розвиток професійної самосвідомості. Рефлексія у діяльності вихователя. Труднощі в роботі вихователя. Кризи професійного розвитку, їх причини та прояви. Синдром професійного вигорання, його причини та способи подолання.

Тема 9. Психологічні особливості педагогічного спілкування та співробітництва в закладі дошкільної освіти. Загальна психологічна характеристика педагогічного спілкування (комунікативний аспект, перцептивний аспект, інтерактивний аспект педагогічного спілкування). Стилі педагогічного спілкування. Психологічні особливості педагогічного спілкування та співробітництва в закладі дошкільної освіти.

Тема 10. Психологічні особливості співпраці ЗДО із сім'ями вихованців Характеристика сім'ї як інституту соціалізації. Соціально-психологічні проблеми стабільності сім'ї. Психологічні особливості сімейних виховних впливів. Типи сімейного виховання. Особливості гендерного виховання у сім'ї. Психолого-педагогічна діагностика дитячо-батьківських стосунків. Умови ефективного сімейного виховання дошкільників. Проблеми виховання дітей у сім'ях «групи ризику».

Рекомендована література

Основна література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція)» URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20do_shkilnoyi%20osvity.pdf
2. Варій М. Й. Загальна психологія: підр. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 1007 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, О. М. Половіна та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька ; Мін. осв. і

науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 440.

4. Дуткевич Т. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 388 с.

5. Дурманенко О. Л. Освітня діяльність у групах раннього віку. Навчально-методичний посібник. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М. 2022. 188 с.

6. Загальна психологія. / За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2020. 704 с.

7. Закон України «Про дошкільну освіту» <https://osvita.ua/legislation/law/2234/>

8. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.

9. Дуткевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 304 с.

10. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.

11. Зайцева Т. Ю. Діяльність дошкільного навчального закладу в режимі інноваційного розвитку: посібник на допомогу працівникам дошкільних навчальних закладів/ Т. Зайцева, Н. Юрчик. Тернопіль: Мандрівець, 2024.

12. Ігрова діяльність старших дошкільників / Упор. Н. Ф. Юрченко. Х.: Вид. група «Основа», 2021. 304 с.

13. Інноваційні технології в дошкільній освіті: *Збірник наукових статей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2019 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової.*

14. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних науки України. Київ: ФОП «Ференець В. Б». 2020. 44 с.

15. Кудикіна Н. В. Теорія ігрової діяльності: моногр. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 236 с.

16. Максимова О. О. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям: *навчальний посібник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 175 с.

17. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук.ред.Г. В. Беленька, О. А. Половіна, І. В. Кондратець; авт..кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін.К.: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. С.568.

18. Олійник М. І., Журат Ю. В., Фесун Г. С. Розвиток та діагностика пізнавальних процесів дошкільника: навчально-методичний посібник. Чернівці: Родовід, 2019. 176с.

19. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Тарасенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 320 с.

20. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2022. 264 с.

21. Павелків Р. В., Ципайло О. П. Психодіаностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 226 с.
22. Приходько Ю. О. Дитяча психологія: Нариси становлення та розвитку. К.: Міленіум, 2003. 192 с.
23. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт” / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 104 с
24. Рогальська Н. В., Авраменко О. О. Психолого-педагогічні засади раннього дитинства. Навчально-методичний посібник. Умань.: ВПЦ «Візаві». 2019. 186 с.
25. Савчин М. В. Загальна психологія : підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
26. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Загальна психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 296 с.
27. Товкач Ірина Психологічні нотатки для батьків і вихователів дітей від народження до семи років: метод. посіб. Київ : Грамота, 2023. 304 с. : (Серія «Батьки-вихователі», заснована 2022 р.).
28. Цветкова Г. Г. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.-метод. посібник; за ред. О. Д. Рейпольської Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 194 с.

Додаткова література

1. Безсонова О. Стіни, стеля та підлога, що говорять: упроваджуємо технологію. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №12. С.14-16.
2. Бондаренко Н. Організація діяльності закладів дошкільної освіти різних типів. Навчально-методичний посібник з курсу лекцій./ упоряд. Н. Б. Бондаренко, Т. О. Грибоєдова. Дніпро, 2023. 207с.
3. Бурдукало М. Нові медіа – нові можливості. Імідж у соціальних мережах: на що важливо звернути увагу. *Дитячий садок. Управління*. 2020. №8(108). С.6-18.
4. Васецька Т. Батьківська підтримка, як запорука забезпечення гармонійного розвитку дитини з психофізичними проблемами в системі інклюзивного навчання. *Наукові записки Центрально-українського державного педагогічного інституту імені В. Винниченка*. Серія педагогічні науки. Вип. 174. 2019. С. 81-88
5. Вікарі, Стефано У нас дитина з аутизмом. Допомога сім'ям із аутизмом. Практичні рекомендації для педагогів та батьків (переклад з італ.) Харків: Ранок. 2019. 112 с.
6. Вовк О. А. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами методами арт-терапії. *Дитина з особливими потребами*. № 3 (63). 2020. С. 20-25
7. Гавриш Н. Соціально-ігрове проектування в дитячому садку: розставляємо акценти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Січень №1. 2024. С. 13-

8. Гончаренко А. М. Граємо разом – з іграшками та без них / А. М. Гончаренко. *Дошкільне виховання*. 2024. № 2. С. 10-12.
9. Довбня С. О. Основи ігрової діяльності дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник (робочий зошит) / Укладачі Довбня С. О., Стаєнна О. О., Шулигіна Р. А., Київ. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 152 с.
10. Довбня С. О., Шулигіна Р. А., Картина світу – складова формування світогляду раннього дитинства: філософсько-психолого-педагогічний контекст *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)*: Зб. наук. пр. (за матеріалами Міжнар.наук.-практ. конф. 20 березня 2024 року, м. Київ, Україна) / за заг. ред. Т. О. Олефіренка. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 50-59.
11. Кіндрат І. Чотири поради, які допоможуть сформувати культуру академічної доброчесності в закладі. *Практика управління дошкільним закладом*. Листопад 2021. №11. С.7-11.
12. Ковляшенко В. Як за допомогою ссгит створити сучасне розвивальне середовище у партнерській взаємодії з батьками. *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. №3. С.44-51.
13. Кондратюк С. Г. Теоретичні основи використання ігор психологічного спрямування в роботі з дітьми дошкільного віку. *Освітологічний дискурс*. № 3(30). 2020
14. Косенчук О. Дитина в соціумі: впроваджуємо ДКДО. *Дошкільне виховання*. № 4. 2021. С. 3–5.
15. Малишева Н. Як створити освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває. *Практика управління дошкільним закладом*. № 1 (січень). 2021. С. 14-22.
16. Маляточко. Програма розвитку дітей пренатального та раннього віку. Автор. колектив, науковий керівник Крутий К. Л. Київ. ЛПКС. 2020. 214 с.
17. Масару Ібука До трьох саме час! 76 порад з розвитку дітей раннього віку. Київ. Вид-во «Сварог». 2023. 175 с.
18. Мельничук Л. Б. Методика ознайомлення дошкільників з соціальним довкіллям: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Рівне. ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені акад. С. Дем'янчука». 2020. 92 с.
19. Олійник М. І., Журат Ю. В., Фесун Г. С. Розвиток та діагностика пізнавальних процесів дошкільника: навчально-методичний посібник. Чернівці: Родовід, 2019. 176 с.
20. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / 2-ге вид., зі зм. та доп. / авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2023. 2 296 с.
21. Освітній напрям «Дитина в соціумі»: витяг з Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. № 4. 2021. С. 9–10.

- Петренко І. Засоби врегулювання конфліктів. Дієві техніки. *Дитячий садок. Управління*. 2020. №8(108). С.22-29.
22. Печка Л. Є. Шляхи розвитку комунікативної компетентності в процесі становлення особистості. *Всеукраїнська студентсько-викладацька конференція «Комунікативна компетентність юриста»* м. Київ, 02 грудня 2020 року. *Інститут інтелектуальної власності і права НУ «ОЮА»*.
23. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, І. В. Бобренко, С. В. Трикоз, О. І. Мякушко, І. В. Сухіна, Н. С. Бабій, Н. П. Цимбалюк, І. Д. Лукачук та ін.: За наук. ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2023. 438 с.
24. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2020. 418 с.
25. Профстандарт вихователя: що треба знати вихователю методисту. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. №12. С.36-39
26. Симона Дейвіс Монтессорі для малюків, як виховувати допитливу й відповідальну дитину. Посібник для батьків. Київ: Вид-во «Сварог». 2023. 375 с.
27. Товкач І. Місце європейських цінностей у ціннісній системі педагогів дошкільної освіти в Україні. *INNOVATIONS AND PROSPECTS OF WORLD SCIENCE The 10th International scientific and practical conference «Innovations and prospects of world science» (May 25-27, 2022) Perfect Publishing, Vancouver, Canada*. 2022.
28. Товкач І. Є. Організація освітнього процесу за участю тьютора в закладі дошкільної освіти. *Модернізація педагогічної освіти у глобальному вимірі безпеки соціально-турбулентного світу: збірник матеріалів міжнародного форуму* / за заг. ред. акад. В. П. Андрущенка. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 455 с. С. 316-318.
29. Товкач І. Є. Розуміння й усвідомлення дітьми старшого дошкільного віку мовлення як психолінгвістичні феномени. *Актуальні проблеми психології*. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 16. 2020. С. 195-209. URL: <http://www.appsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-4/vipusk-16-2020>
30. Товкач І.Є. Майбутнім педагогам про вплив цифрових технологій на якість дошкільної освіти в Україні. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ* : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф Т. О. Олефіренка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 344 с. С. 194-196.
URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32376/Psykholohichniyi%20I%20Pedahohichniyi%20Dyskurs.pdf;jsessionid=4836E6FF392129939FC584A035F65908?sequence=1>
31. Товкач І.Є. Теоретичні аспекти проблеми розвитку читання у дітей. *Педагогіка і психологія постмодернізму: цінності, компетентності,*

діджиталізація: колективна монографія / In-terGING Verlag 2021. С. 194-207
Aerzen : Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) за наук. ред. проф.
Цветкової Ганни. URL: <https://portal.dnb.de/opac.htm>

32. Товкач І. Є. Формування мовлення у дитини дошкільного віку в умовах війни як складника української національної ідентичності: зб. тез III Міжнародної онлайн-конференції «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», присвяченій всесвітньому дню вишиванки, 19 травня 2022 р. / за наук. ред. д. пед. наук Н. І. Богданець-Білоskalенко (електронне видання). Київ: Педагогічна думка, 2022. 294 с. С. 66-71. URL: <https://undip.org.ua/library/ukraino-moia-vyshyvana-zbirnyk-tez-konferentsii/> <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/Zbirnyk-Vyshyvanka-2022-2.pdf>

33. Товкач І. Є. Формування інтересу та ціннісного ставлення до книги у дитини дошкільного віку в умовах війни. *Збірник матеріалів «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки»*: зб. тез IV Міжнародній науковій онлайн -конференції присвячена всесвітньому дню вишиванки 18 травня 2023 р. за наук. ред. д.пед.н. Н. І. Богданець-Білоskalенко (електронне видання).: Педагогічна думка, 2023. 233 с. С. 186-191.

34. Товкач І. Є. Педагогічні технології тренінгу та коучингу як засоби інтенсифікації освітнього процесу з підготовки вихователя ЗДО в Україні. *Колективна монографія. За загальною редакцією дійсного члена НАПН України, професора Віктора Андрущенка*. Теоретичні і технологічні засади професійної підготовки здобувача вищої освіти до формування соціально успішної особистості/ В. П. Андрущенко та ін. ; за заг. ред. проф. В. П. Андрущенка. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 496 с.

URL:<https://dnz16.vn.ua/sites/dnz16.vn.ua/files/documents/7c969dd6abc8685c6b9129bab834ec0c.pdf>

35. Шварц Т. Г. Труднощі та помилки у сімейному вихованні: матеріали для батьківських зборів. Педагогічні майстерня. № 9(117). 2020. С. 34-39.

Шинкар Т., Потапенко В. У які ігри грати з дитиною в період адаптації: тренінг для батьків. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 8. 2024. С. 28-42

36. Шийко Е. Розвиток пізнавальної сфери дитини на третьому році життя. *Дошкільне виховання*. 2021. № 9. С. 14-17.

Інформаційні ресурси **Інтернет-ресурси**

1. Нормативно-правова база Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]:

<https://www.google.com.ua/search?client=opera&q=Нормативно-правова+база+Міністерства+освіти+і+науки+України&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського <http://www.dnpb.gov.ua/>

4. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
<http://psychology-naes-ua.institute/>

наукові видання :

<http://psychology-naes-ua.institute/info/265/>